

Vybrané trestno-procesné aspekty výsluchu detských obetí sexuálneho zneužívania

JUDr. František Mozner

Pezinok, 4. decembra 2018

Právo EÚ

- podľa čl. 288 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je smernica ako právny akt Európskej únie záväzná pre každý členský štát, ktorému je určená, a to vzhľadom na výsledok, ktorý sa ňou má dosiahnuť, pričom sa voľba foriem a metód ponecháva vnútroštátnym orgánom. Ide o tzv. nepriamy účinok smernice.
- v súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora na výklad ustanovenia práva Únie je potrebné zohľadniť nielen jeho znenie, ale aj jeho kontext a ciele sledované právnou úpravou, ktorej je súčasťou (rozsudky Merck, 292/82, EU:C:1983:335, bod 12; TNT Express Nederland, C-533/08, EU:C:2010:243, bod 44, a Utopia, C-40/14, EU:C:2014:2389, bod 27).

Právo EÚ

- vnútroštátnym súdom prináleží, aby poskytli výklad vnútroštátneho práva v súlade s požiadavkami stanovenými smernicou (primerane napr. rozsudok z 22. marca 2017, Tranca, C-124/16, EU:C:2017:228, bod 49).
- Súdny dvor pripúšťa priamy účinok (aplikáciu) smerníc iba ak:
  - A. uplynula transpozičná lehota,
  - B. smernica nebola členským štátom vôbec alebo správne prebratá, resp. nie je zabezpečená jej úplná účinnosť,

Právo EÚ

C. smernica, prípadne jej ustanovenie umožňuje identifikovať jednak konkrétnu povinnosť členského štátu, ako aj oprávnené osoby, za predpokladu, že obsah dotknutého ustanovenia smernice je bezpodmienečný a presný.

- priama aplikácia smernice nesmie mať za následok uloženie povinnosti fyzickej alebo právnickej osobe, alebo založenie, resp. sprísnenie trestnej zodpovednosti tých, ktorí sa dopustia porušenia jej ustanovení.
- priameho účinku smernice sa nemožno dovolávať voči jednotlivcom, ale len proti štátu, bez ohľadu na to či vystupuje ako zamestnávateľ, alebo ako verejný orgán.

(rozsudky Súdneho dvora z 26. septembra 1996, Arcaro, C-168/95, EU:C:1996:363, body 36 a 37; z 19. apríla 2007, Farrell, C-356/05, EU:C:2007:229, body 37 až 40)

Právo EÚ

- rámcové rozhodnutia nemajú priamy účinok, ich záväzný charakter ale ukladá vnútroštátnym orgánom, najmä vnútroštátnym súdnym orgánom, povinnosť vykladať vnútroštátne právo s čo najväčším ohľadom na znenie a účel rámcového rozhodnutia, aby sa dosiahol ním sledovaný výsledok.
- povinnosť vnútroštátneho súdu odvolávať sa na obsah rámcového rozhodnutia pri výklade a uplatňovaní relevantných ustanovení vnútroštátneho práva je síce obmedzená všeobecnými zásadami práva a nemôže slúžiť ako základ na výklad *contra legem* vnútroštátneho práva, vyžaduje však, aby vnútroštátne súdy urobili všetko, čo je v ich právomoci (tým, že zohľadnia vnútroštátne právo ako celok a uplatnia výkladové metódy, ktoré toto právo uznáva) s cieľom zaručiť úplnú účinnosť predmetného rámcového rozhodnutia a dospieť k riešeniu, ktoré je v súlade s ním sledovaným účelom.

Právo EÚ

- napr. rozsudky Súdneho dvora zo 16. júna 2005, **Pupino**, C-105/03, EU:C:2005:386, body 33, 34 a 47; z 5. októbra 2004, **Pfeiffer a i.**, C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584, body 113 a 114; z 24. januára 2012, **Dominguez**, C-282/10, EU:C:2012:33, body 24, 25 a 27; z 5. septembra 2012, **Jorge**, C-42/11, EU:C:2012:517, body 53 až 56.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(2) Únia je odhodlaná ochraňovať obeť trestných činov a vytvoriť minimálne normy v tejto oblasti, a preto Rada prijala rámcové rozhodnutie 2001/220/SVV z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní [\(4\)](#). Komisia a členské štáty boli v rámci Štokholmského programu – otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich [\(5\)](#), ktorý prijala Európska rada na zasadnutí 10. a 11. decembra 2009, požiadané, aby preskúmali možnosti, ako zlepšiť právne predpisy a praktické podporné opatrenia na ochranu obetí tak, aby sa osobitná pozornosť, podpora a uznanie prioritne dostali všetkým obetiam vrátane obetí terorizmu.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(4) Vo svojom uznesení z 10. júna 2011 o pláne na posilnenie práv a ochrany obetí najmä v trestnom konaní [\(6\)](#) („Budapešťianska mapa“) Rada skonštatovala, že na úrovni EÚ by sa mali podniknúť opatrenia s cieľom posilniť práva, podporovať a ochraňovať obeť trestných činov. S týmto cieľom a v súlade s uvedeným uznesením je cieľom tejto smernice revízia a doplnenie zásad stanovených v rámcovom rozhodnutí Rady 2001/220/SVV a uskutočnenie významného pokroku v úrovni ochrany obetí v celej Únii, predovšetkým v rámci trestných konaní.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(9) Trestný čin je protiprávnym činom proti spoločnosti, ako aj porušením individuálnych práv obetí. Obete ako také by sa mali uznať a malo by sa s nimi zaobchádzať s rešpektom, citlivo a profesionálne bez akejkoľvek diskriminácie založenej na rase, farbe pleti, etnickom alebo spoločenskom pôvode, genetických vlastnostiach, jazyku, náboženstve alebo viere, politickom alebo akomkoľvek inom názore, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodení, zdravotnom postihnutí, veku, pohlaví, rodovom vyjadrení, rodovej identite, sexuálnej orientácii, povahe ich pobytu alebo zdravotnom stave. Pri každom kontakte s príslušným orgánom činným v rámci trestného konania, so službami prichádzajúcimi do styku s obeťami, ako napríklad so službami na podporu obetí, službami restoratívnej spravodlivosti, by sa mala zohľadniť osobná situácia a okamžité potreby, vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a vyspelosť obetí trestného činu a zároveň plne rešpektovať ich fyzickú, mentálnu a morálnu integritu. Obete trestných činov by mali byť chránené pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, pred zastrašovaním a pred pomstou, mala by sa im poskytnúť patričná podpora na ulahčenie zotavenia a dostatočný prístup k spravodlivosti.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(14) Táto smernica by sa mala uplatňovať s osobitným zreteľom na najlepší záujem dieťaťa v súlade s Chartou základných práv Európskej únie a Dohovorom Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa prijatým 20. novembra 1989. Detské obeť by sa mali považovať za nositeľov plných práv ustanovených v tejto smernici a malo by sa s nimi tak zaobchádzať, pričom by mali mať nárok na uplatňovanie týchto práv spôsobom, ktorý zohľadňuje ich schopnosť vytvoriť si vlastný názor.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(18) v prípadoch páchania násilia blízkou osobou násilie pácha osoba, ktorá s obeťou je alebo bola v manželskom alebo partnerskom zväzku alebo je iným rodinným príslušníkom obeť bez ohľadu na to, či páchatel s obeťou žije alebo žil v spoločnej domácnosti. Takéto násilie by mohlo zahŕňať fyzické, sexuálne, psychické alebo majetkové násilie a mohlo by viesť k ujme na fyzickom, mentálnom alebo emocionálnom zdraví alebo majetkovej škode. Násilie páchané blízkou osobou je závažný a často skrytý spoločenský problém, ktorý by mohol spôsobiť systematické psychické a fyzické traumy s vážnymi následkami, pretože páchatel je osoba, ktorej by obeť mala byť schopná dôverovať. Obete násilia páchaného blízkou osobou preto môžu potrebovať osobitné ochranné opatrenia. Ženy sú týmto druhom násilia neprimerane postihnuté, pričom situácia môže byť ešte vážnejšia, ak je žena od páchatela závislá ekonomicky, spoločensky alebo v súvislosti so svojím právom na pobyt.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(19) Osoba by sa mala považovať za obeť bez ohľadu na skutočnosť, či bol páchatel identifikovaný, zaistený, stíhaný, alebo odsúdený, a bez ohľadu na rodinný vzťah medzi nimi. Je možné, že v dôsledku trestného činu sú poškodení aj rodinní príslušníci obeť. Konkrétne by mohli byť dôsledkom trestného činu poškodení rodinní príslušníci obeť, ktorá v priamom dôsledku trestného činu zomrela. Takíto rodinní príslušníci sú nepriame obeť trestného činu, a preto by mali tiež mať prístup k ochrane v rámci tejto smernice. Členské štáty by však mali byť schopné zaviesť postupy, ktorými sa obmedzí počet rodinných príslušníkov, ktorí si môžu uplatniť práva ustanovené v tejto smernici. V prípade dieťaťa by malo mať možnosť uplatniť si práva ustanovené v tejto smernici samotné dieťa, alebo pokiaľ to nie je v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa, nositeľ rodičovských práv a povinností v jeho mene. Touto smernicou nie sú dotknuté vnútroštátne správne postupy požadované na stanovenie, že osoba je obeťou.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(21) Informácie a poradenstvo poskytnuté príslušnými orgánmi, službami na podporu obetí a službami restoratívnej spravodlivosti by mali byť podľa možnosti prístupné v rôznych formách, ktoré budú pre obeť zrozumiteľné. Takéto informácie a poradenstvo by sa mali poskytovať v jednoduchom a zrozumiteľnom jazyku. Malo by sa tiež zaistiť, že obeť bude počas konania rozumieť. V tejto súvislosti sa musí pri obeti zohľadniť jej znalosť jazyka, v akom sa podávajú informácie, vek, vyspelosť, intelektuálne a emocionálne schopnosti, gramotnosť a rôzne duševné alebo telesné postihnutia. Osobitne by sa mali zohľadniť ťažkosti pri porozumení alebo komunikácii, ktoré môžu vyplývať z určitého druhu zdravotného postihnutia, napríklad sluchového alebo rečového postihnutia. Rovnako by sa mali počas trestného konania zohľadniť obmedzenia schopnosti obeť komunikovať informácie.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(42) Detským obetiam by sa v trestnom konaní nemalo brániť v uplatnení práva byť vypočutý len z dôvodu, že je obeť dieťaťom, alebo na základe veku obeť.

(52) Mali by byť k dispozícii opatrenia na ochranu bezpečnosti a dôstojnosti obetí a ich rodinných príslušníkov pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, zastráňovaním a pred pomstou, ako napríklad predbežné opatrenia, ochranné alebo obmedzujúce príkazy.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(53) Riziko sekundárnej a opakovanej viktimizácie, zastrašovania a pomsty zo strany páchatela alebo v dôsledku účasti na trestnom konaní by sa malo obmedziť tým, že sa konanie vedie koordinovaným spôsobom, pri ktorom sa obeť rešpektujú a umožňuje sa im získať dôveru v orgány. Kontakt s príslušnými orgánmi by mal byť čo najjednoduchší, pričom by sa počet nepotrebných kontaktov mal obmedziť na minimum napríklad zhotovením zvukovo-obrazového záznamu výsluchu a umožnením jeho použitia v súdnom konaní. Odborníci by mali mať k dispozícii čo najširšiu škálu opatrení s cieľom predchádzať zaťaženiu obeť počas súdneho konania, najmä v dôsledku vizuálneho kontaktu s páchatelom, jeho rodinou, spolupáchateľmi alebo verejnosťou. Na tento účel by sa členské štáty mali vyzvať, aby najmä v budovách súdov a na policajných staniciach zaviedli uskutočniteľné a praktické opatrenia, ktoré umožnia vybaviť tieto priestory osobitnými vchodmi a čakárňami pre obeť. Okrem toho by členské štáty mali podľa možností napláňovať trestné konanie tak, aby sa zabránilo kontaktom medzi obeťami a ich rodinnými príslušníkmi a páchatelmi, napríklad predvolaním obeť a páchatelov na pojednávanie v inom čase.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(57) U obeť obchodovania s ľuďmi, terorizmu, organizovanej trestnej činnosti, násilia páchaného blízkou osobou, násilných sexuálnych deliktov alebo sexuálneho vykorisťovania, rodovo motivovaného násilia, trestného činu z nenávisťi a u obeť so zdravotným postihnutím a detských obeť sa zvyčajne vyskytuje vyššia úroveň sekundárnej a opakovanej viktimizácie, zastrašovania a pomsty. Pri posudzovaní toho, či sú takéto obeť ohrozené takouto viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou, by sa malo postupovať zvlášť opatrne a malo by sa vychádzať z pevnej domnienky, že osobitné ochranné opatrenia budú pre tieto obeť užitočné.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(58) Obetiam, ktoré boli označené za zraniteľné voči sekundárnej a opakovanej viktimizácii, zastrašovaniu a pomste, by sa počas trestného konania mali navrhnúť primerané opatrenia na ich ochranu. Presná povaha takýchto opatrení by sa mala určiť na základe individuálneho posúdenia s prihliadnutím na želanie obete. Rozsah takýchto opatrení by sa mal určiť bez toho, aby boli dotknuté práva na obhajobu, a v súlade so zásadami voľnej úvahy justičných orgánov. Obavy obetí v súvislosti s konaním by mali byť kľúčovým faktorom pri určení potreby osobitných opatrení.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(61) Všetci úradníci, ktorí sa zúčastňujú na trestnom konaní a ktorí pravdepodobne prídu do osobného kontaktu s obeťami, by mali mať prístup k primeranej počiatkovej a kontinuálnej odbornej príprave na úrovni primeranej ich kontaktu s obeťami, aby vedeli identifikovať obeť a ich potreby a pristupovať k nim s rešpektom, citlivo, profesionálne a bez diskriminácie. Osoby, ktoré môžu byť zapojené do individuálneho posúdenia s cieľom identifikovať osobitné potreby ochrany obete a určiť jej potrebu osobitných ochranných opatrení, by mali absolvovať osobitnú odbornú prípravu o spôsoboch uskutočňovania takéhoto posudzovania. Členské štáty by mali zabezpečiť takúto odbornú prípravu pre služby polície a súdnych zamestnancov. Odborná príprava by sa mala podporovať aj v prípade právnikov, prokurátorov a sudcov, ako aj odborníkov z praxe, ktorí poskytujú obeťiam podporu alebo služby restoratívnej spravodlivosti... odporúčaniami a výmenou najlepších postupov v súlade s Budapešťianskou mapou.

Právo EÚ – smernica 2012/29

(66) Táto smernica rešpektuje základné práva a dodržiava zásady, ktoré boli uznané v Charte základných práv Európskej únie. Predovšetkým má za cieľ podporiť právo na dôstojnosť, život, fyzickú a mentálnu integritu, slobodu a bezpečnosť, rešpektovanie súkromného a rodinného života, právo vlastníť majetok, zásadu nediskriminácie, zásadu rovnosti medzi ženami a mužmi a práva detí, starších a osôb so zdravotným postihnutím a právo na spravodlivý proces.

Právo EÚ – smernica 2012/29

čl. 1 ods. 2 – Ciele

Členské štáty zabezpečia, aby sa pri uplatňovaní tejto smernice v prípade, že je obeťou dieťa, bral hlavný zreteľ na najlepší záujem dieťaťa, ktorý sa posudzuje individuálne. Prevláda prístup zameraný na dieťa, pri ktorom sa prihliada na vek, vyspelosť, názory, potreby a obavy dieťaťa. Dieťa a nositeľ rodičovských práv a povinností alebo jeho ďalší právny zástupca sú informovaní o všetkých opatreniach alebo právach osobitne zameraných na dieťa.

Čl. 2 ods. 1 písm. c) Vymedzenie pojmov
dieťa je každá osoba mladšia ako 18 rokov

Právo EÚ – smernica 2012/29

Čl. 10 ods. 1, 2 – Právo byť vypočutý

Členské štáty zaistia možnosť vypočutia obetí počas trestného konania a umožnia obeti predložiť dôkazy. V prípade vypočúvania detskej obete sa náležite zohľadní vek a vyspelosť dieťaťa.

Procesné pravidlá, podľa ktorých môžu byť obete počas trestného konania vypočuté a môžu predložiť dôkazy, sa stanovujú vo vnútroštátnom práve.

Právo EÚ – smernica 2012/29

Čl. 18 Právo na ochranu

Bez toho, aby bolo dotknuté právo na obhajobu, členské štáty zabezpečia, aby boli dostupné opatrenia na ochranu obetí a ich rodinných príslušníkov pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou vrátane ochrany pred rizikom emocionálnej alebo psychickej ujmy spôsobenej obetiam a na ochranu ich dôstojnosti počas výsluchu a svedeckej výpovede. V prípade potreby zahŕňajú takéto opatrenia aj postupy ustanovené vo vnútroštátnom práve, ktoré sú zamerané na fyzickú ochranu obetí a ich rodinných príslušníkov.

Právo EÚ – smernica 2012/29

čl. 20 písm. a), b) Právo obetí na ochranu počas vyšetřovania trestného činu

Bez toho, aby boli dotknuté práva na obhajobu, a v súlade so zásadami voľnej úvahy justičných orgánov členské štáty zabezpečia, aby počas vyšetřovania:

- a) sa výsluch obetí uskutočnil bez zbytočného odkladu po podaní trestného oznámenia príslušnému orgánu
- b) bol počet výsluchov obetí čo najmenší a aby sa uskutočňovali iba vtedy, ak je to nevyhnutné na účely vyšetřovania trestného činu

Právo EÚ – smernica 2012/29

čl. 24 ods. 1 Právo detských obetí na ochranu počas trestného konania

Ak je obeťou dieťa, členské štáty okrem opatrení ustanovených v čl. 23 zaistia:

- a) aby sa počas vyšetřovania trestného činu mohli zhotoviť obrazovo-zvukové záznamy všetkých výsluchov detskej obete a aby tieto záznamy výsluchov bolo možné použiť dôkaz v trestnom konaní
- b) aby príslušné orgány v rámci vyšetřovania trestného činu a v konaní v súlade s postavením obetí v príslušnom systéme trestného súdництва vymenovali osobitného zástupcu pre detské obete, ak podľa vnútroštátneho práva nesmú nositelia rodičovských práv a povinností zastupovať detskú obeť z dôvodu konfliktu záujmov medzi nimi a detskou obeťou alebo ak je detská obeť bez sprievodu alebo je oddelená od rodiny

Právo EÚ – smernica 2012/29

čl. 24 ods. 1 Právo detských obetí na ochranu počas trestného konania

c) v prípade, že má detská obeť právo na právneho zástupcu, má dieťa právo na právne poradenstvo a zastúpenie vo svojom mene v konaní, v ktorom existuje alebo by mohol vzniknúť konflikt záujmov medzi detskou obeťou a nositeľmi rodičovských práv a povinností.

Vnútroštátna úprava – zák. č. 247/2017 Z. z. o obetiach trestných činov

- zavádza kategóriu obzvlášť zraniteľnej obeť, za ktorú sa automaticky považuje dieťa, teda osoba mladšia ako osemnásť rokov [§ 2 ods. 1 písm. c), bod. 1]
- ak je dieťa obeťou sexuálneho násillia, bude mať postavenie obzvlášť zraniteľnej obeť aj z titulu, že je obeťou niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti [§ 2 ods. 1 písm. c), bod. 4; § 199 až 203 TZ]
- orgánom činným v trestnom konaní a súdu zároveň ukladá povinnosť postupovať tak, aby ich činnosť nespôsobovala všetkým obetiam trestných činov (nielen obzvlášť zraniteľným) druhotnú viktimizáciu, ktorou sa rozumie ujma, ktorá obeť vznikla v dôsledku konania alebo nekonania orgánu verejnej moci, subjektu poskytujúceho pomoc obetiam, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, znalca, tlmočníka, obhajcu alebo oznamovacích prostriedkov [§ 2 ods. 1 písm. f)]

Vnútroštátna úprava – zák. č. 247/2017 Z. z. o obetiach trestných činov

- tiež im ukladá prijímať účinné opatrenia, ktoré majú zabrániť opakovanej viktimizácii, ktorou sa rozumie ujma, ktorá obeti vznikla v dôsledku pokračujúceho konania páchatela, ktoré spočíva v pôsobení na obeť vyhrážaním, zastrášaním, nátlakom, zneužívaním moci nad obeťou, pomstou alebo inou formou s cieľom pôsobiť na fyzickú integritu obeť alebo psychickú integritu obeť [§ 2 ods. 1 písm. g)] a na na tento účel majú orgány činné v trestnom konaní a súd používať vhodne prispôsobené úradné miestnosti, ak to ich priestorové možnosti umožňujú.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

V nadväznosti na to z ustanovení § 134 ods. 4 a 5 TP vyplýva, že výsluch každej obzvlášť zraniteľnej obeť, teda aj detskej obeť, sú orgány činné v trestnom konaní povinné:

- vykonať ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa už v ďalšom konaní nemusel opakovať
- s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu
- ak to nenaruší priebeh trestného konania, má výsluch viesť tá istá osoba a v prípade vybraných trestných činov osoba rovnakého pohlavia, pokiaľ tomu nebránia závažné dôvody
- pričom k výsluchu treba obligatórne pribrať psychológa alebo znalca, ktorého úlohou je prispieť k jeho správne vedeniu.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

V súdnom konaní sa zvýšená ochrana obzvlášť zraniteľnej obete prejavuje:

- povinnosťou predsedu senátu vypočuť takéhoto svedka tak, aby sa zabránilo vizuálnemu kontaktu s obžalovaným, najmä využitím technických zariadení, vrátane zariadení určených na prenos zvuku
- tým, že podľa § 247 ods. 5 veta druhá TP je predseda senátu, ak je to odôvodnené prejednávanou vecou, tiež povinný vykonať nevyhnutné opatrenia, aby v budove súdu pred hlavným pojednávaním nedošlo ku kontaktu obžalovaného s poškodeným.
- aj tým, že dôležitý záujem poškodeného môže byť aj dôvodom vylúčenia verejnosti z hlavného pojednávania (§ 249 ods. 3 veta prvá TP).

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

Ak sú ale detské obete vypočúvané o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na ich vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať ich duševný a mravný vývoj (§ 135 ods. 1, ods. 2 TP), treba ich výsluch vykonať:

- nielen obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa už nemusel v ďalšom konaní opakovať
- ale v ďalšom konaní môže byť taká osoba vypočúvaná znova len v nevyhnutných prípadoch a v prípravnom konaní len so súhlasom prokurátora
- pričom okrem psychológa alebo znalca treba k výsluchu obligatórne pribrať zástupcu orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ak nie je na výsluchu prítomný opatrovník podľa § 48 ods. 2 TP

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

- a ak to môže prispieť k správne mu vykonaniu výsluchu, treba k výsluchu prizvať aj zákonného zástupcu alebo pedagóga.
- v konaní pred súdom možno na podklade rozhodnutia súdu vykonať dôkaz prečítaním zápisnice o výsluchu takéhoto svedka i bez podmienok, ktoré inak Trestný poriadok pre takýto postup vyžaduje (§ 263), s tým, že osoba, ktorá bola pribraná k výsluchu, sa podľa potreby vypočuje na správnosť a úplnosť zápisnice alebo na spôsob, akým bol výsluch vykonaný, ako aj na spôsob, akým vypočúvaná osoba vypovedala.
- z pohľadu ochrany detskej obeť sexuálneho násillia pred druhotnou ale i opakovanou viktimizáciou je dôležitý aj zákaz jej konfrontácie s obvineným.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

Aplikáciu na prvý pohľad jasnej právnej úpravy komplikuje zrejma chyba zákonodarcu, ktorý prípady, v ktorých je daný odôvodnený predpoklad, že výsluch by mohol nepriaznivo ovplyvňovať duševný a mravný vývoj osoby mladšej ako 18 rokov, čo obsahovo zodpovedá premise uvedenej v § 135 ods. 1 TP, duplicitne zaradil, spoločne s prípadmi, keď je dieťa obeťou trestného činu spáchaného voči blízkej osobe alebo zverenej osobe, alebo ak je z okolností prípadu zrejmé, že jeho opätovná výpoveď môže byť ovplyvnená, aj do ustanovenia § 135 ods. 3 TP, podľa ktorého

- treba výsluch vykonať tak, aby takáto osoba mohla byť v ďalšom konaní vypočutá len výnimočne
- pričom jej ďalší výsluch sa môže v prípravnom konaní vykonať len so súhlasom jej zákonného zástupcu, resp. opatrovníka.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

- z pohľadu práva obvineného na obhajobu je však podstatným, že výsluch takéhoto svedka možno aj v konaní pred súdom vykonať len výnimočne (§ 135 ods. 4 Trestného poriadku).
- vzhľadom na to, že pri výsluchu detskej obete sexuálneho násilia bude takmer stále daný odôvodnený predpoklad, že by mohol nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj, sú orgány činné v trestnom konaní povinné vždy postupovať podľa § 134 ods. 4, ods. 5 a § 135 ods. 3 Trestného poriadku. Teda tak (s vedomím), že svedok nebude v konaní pred súdom vypočutý.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Každý, kto je obvinený z trestného činu má tieto minimálne práva:

- ...
- vyslúchať alebo dať vyslúchať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe
- ...

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Použitie výpovede svedka, ktorý nebol prítomný a vypočutý na hlavnom pojednávaní prichádza do úvahy napr. vtedy ak:

- svedok zomrel (Mika proti Švédsku, ods. 37; Ferrantelli a Santangelo proti Taliansku, ods. 52),
- využil svoje právo odoprieť výpoveď (Vidgen proti Holandsku, ods. 47; Sofri a ostatní proti Taliansku; Craxi proti Taliansku, ods. 86),
- primerané úsilie príslušných orgánov zabezpečiť prítomnosť svedka zlyhalo (Mirilashvili proti Rusku, ods. 217)

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

- osobitnú skupinu týchto prípadov tvoria obeť sexuálnych trestných činov, ktoré vnímajú trestné konanie často ako utrpenie, najmä ak sú nedobrovoľne konfrontované s obvinenými.
- negatívne rysy trestného stíhania (z pohľadu obeť) sú ešte výraznejšie v prípade maloletých.
- pri posudzovaní otázky, či v takomto konaní bolo zachované právo obvineného na spravodlivý súdny proces, sa tak musí vziať do úvahy aj právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života obeť, garantované čl. 8 dohovoru.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Pri posudzovaní zlučiteľnosti konania, v ktorom bola ako dôkaz použitá výpoveď svedka, ktorý nebol prítomný a vypočutý na hlavnom pojednávaní, s čl. 6 ods. 1, ods. 3 písm. d) dohovoru postupuje ESLP v troch krokoch, tzv. test Al-Khawaja (Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému kráľovstvu, ods. 118 a nasl.; Schatschaschwili proti Nemecku, ods. 72 a nasl.):

- či existoval závažný dôvod neprítomnosti svedka ospravedlňujúci pripustenie jeho skoršej výpovede ako dôkazu,
- či bola výpoveď neprítomného svedka výlučným alebo rozhodujúcim základom pre odsúdenie obžalovaného,

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

- či existovali dostatočné vyvažujúce faktory, vrátane silných procesných záruk, ktoré kompenzovali ťažkosti spôsobené obhajobe v dôsledku pripustenia takejto výpovede a zaistili, že konanie ako celok bolo spravodlivé.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

- I. skutkový súd musí v prvom rade rozhodnúť, či existuje závažný dôvod neprítomnosti svedka a či môže byť jeho svedectvo pripustené ako dôkaz
- II. len ak je takéto svedectvo prípustné, môže skutkový súd v závere hlavného pojednávania, prihliadajúc na všetky predložené dôkazy, posúdiť význam výpovede neprítomného svedka, a to najmä z pohľadu, či je táto výpoveď výlučným alebo rozhodujúcim.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

- výlučný dôkaz definuje ESLP ako jediný dôkaz proti obžalovanému.
- za rozhodujúci dôkaz sa považuje usvedčujúci dôkaz takej dôležitosti alebo významu, že bude pravdepodobne rozhodujúci pre výsledok konania.
- platí, že ak je výsluchom na hlavnom pojednávaní neoverená svedecká výpoveď svedka potvrdená inými podpornými dôkazmi, bude posúdenie toho, či je rozhodujúcim dôkazom, závisieť na sile týchto podporných dôkazov; čím budú silnejšie, tým bude menej pravdepodobné, že bude výpoveď neprítomného svedka považovaná za rozhodujúcu.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

- III. či vyvažujúce faktory, ktoré boli obhajobe poskytnuté, umožnili spravodlivé a riadne posúdenie spoľahlivosti výpovede neprítomného svedka.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Záruky z pohľadu ESLP:

- skutočnosť, že vnútroštátne súdy pristupovali k neoverenej výpovedi neprítomného svedka opatrne, teda, že si boli vedomé jej nižšej dôkaznej váhy a podrobne zdôvodnili, prečo považovali tento dôkaz za spoľahlivý, osobitne ak súčasne prihliadli k ostatným dostupným dôkazom.
- prehranie videozáznamu výsluchu neprítomného svedka z prípravného konania tak, aby súd, obžaloba i obhajoba mohli pozorovať správanie sa svedka počas výsluchu a mohli si tak vytvoriť vlastný názor na jeho hodnovernosť.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Záruky z pohľadu ESLP:

- prehranie videozáznamu výsluchu neprítomného svedka z prípravného konania tak, aby súd, obžaloba i obhajoba mohli pozorovať správanie sa svedka počas výsluchu a mohli si tak vytvoriť vlastný názor na jeho hodnovernosť.
- ďalšie dôkazy, ktoré sú na hlavnom pojednávaní k dispozícii a ktoré podporujú neoverenú svedeckú výpoveď (napr. výpovede urobené pred súdom osobami, ktorým neprítomný svedok popísal udalosti bezprostredne potom, čo k nim došlo, alebo iné zaistené skutkové dôkazy, vrátane dôkazov forenzných, prípadne znalecký posudok o zraneniach obete, resp. o jej vierohodnosti).

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Záruky z pohľadu ESLP:

- skutočnosť, že popis trestného činu, ktorý mal byť na neprítomnom svedkovi spáchaný, sa do značnej miery podobá popisu poskytnutom iným svedkom, osobitne ak tento svedok vypovedal na hlavnom pojednávaní a jeho hodnovernosť bola overená krížovým výsluchom.
- ak môže obhajoba počas hlavného pojednávania nepriamo, napr. písomne, klásť svedkovi vlastné otázky.

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Záruky z pohľadu ESLP:

- možnosť, aby obvinený alebo jeho obhajca vypočul svedka vo fáze vyšetrovania.
- ak orgány činné v trestnom konaní už v priebehu vyšetrovania dospeli k záveru, že svedok nebude vypočúvaný na hlavnom pojednávaní, je nevyhnutné poskytnúť obhajobe príležitosť, aby mohla v prípravnom konaní nechať položiť obeti otázky (Rosin proti Estónsku, ods. 57 a nasl.; Vronchenko proti Estónsku, ods. 61 a 63).

čl. 6 ods. 3 písm. d) dohovoru

Záruky z pohľadu ESLP:

- možnosť obžalovaného predložiť vlastnú verziu udalostí a spochybniť tak vierohodnosť neprítomného svedka poukázaním na prípadné nezrovnalosti alebo rozpory s tvrdeniami iných svedkov.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

Detská obeť sexuálneho násilia by mala byť vypočúvaná až po vznesení obvinenia a

- obvinenému, resp. jeho obhajcovi by malo byť umožnené takýto výsluch sledovať, (samozrejme nie priamo vo výsluchovej miestnosti, ale napr. cez z jednej strany nepriehľadné sklo, prípadne prostredníctvom zariadení určených na prenos obrazu a zvuku)
- zároveň by im malo byť dovolené vhodným spôsobom (prostredníctvom osoby, ktorá vedie výsluch) položiť svedkovi otázky.

V opačnom prípade bude použitie takejto výpovede ako základu pre odsúdenie obžalovaného problematické a bude možné iba vtedy, pokiaľ boli obmedzenia, ktorým bola obhajoba v dôsledku pripustenia takéhoto dôkazu vystavená, inak dostatočne vyvážené.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

Napríklad ak bol výsluch detskej obeť zachytený prostredníctvom technických zariadení na zaznamenanie zvuku a obrazu, takýto záznam bol na hlavnom pojednávaní prehraný a obžalovaný tak mal možnosť dodatočne sledovať správanie a reakcie svedka a tieto spochybníť, pokiaľ zároveň takúto výpoveď podporujú aj ďalšie dôkazy, najmä výpovede svedkov, ktoré boli na hlavnom pojednávaní overené krížovým výsluchom.

Práve neznalosť právnej úpravy a súvisiacej judikatúry, vrátane judikatúry ESĽP, resp. ich nesprávna aplikácia konajúcimi autoritami je najčastejšou príčinou chýb pri trestnom stíhaní sexuálneho násilia páchaného na detských obetiach.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

Prejavuje sa to pravidelne tým, že

- po podaní trestného oznámenia (spravidla inou osobou, než dieťaťom) postupujú orgány činné v trestnom konaní liknavo a napriek splneniu podmienok nevzniesú obvinenie súčasne so začatím trestného stíhania, čo má za následok zbytočné opakovanie výsluchu detskej obete
- prvý výsluch po začatí trestného stíhania (pred vznesením obvinenia) sa nevykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu s odôvodnením, že aj tak bude musieť byť zopakovaný po prípadnom vznesení obvinenia, dieťa však následne odmietne spolupracovať
- detské obete sú v rozpore s § 135 ods. 3 Trestného poriadku v prípravnom konaní opakovane vypočúvané bez súhlasu ich zákonného zástupcu, príp. opatrovníka

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

- súd argumentujúc požiadavkou zachovania kontradiktórnosti konania trvá na opätovnom výsluchu dieťaťa na hlavnom pojednávaní napriek tomu, že výsluch bol už v prípravnom konaní vykonaný s umožnením účasti obhajcu
- súd nezabezpečí, aby pred hlavným pojednávaním nedošlo ku kontaktu obžalovaného s detskou obeťou, ktorú navyše následne vypočúva v jeho prítomnosti.
- osoby, ktoré vedú výsluchy, neabsolvovali špeciálny výcvik, resp. špecializované vzdelávanie zamerané na osobitosti vypočúvania detských obetí.
- napriek prítomnosti psychológa alebo znalca potom nepristupujú k výsluchu takýchto osôb profesionálne, individuálne a citlivo, pričom najvypuklejším problémom v tomto smere je, že používajú jazyk, ktorý je pre detskú obeť vzhľadom na stupeň jej duševného vývoja nezrozumiteľný.

Vnútroštátna úprava – Trestný poriadok

- miestnosti, v ktorých sú realizované výsluchy detských obetí, nie sú upravené tak, aby osoby, ktoré treba k výsluchu dieťaťa pribrať, vrátane obvineného alebo jeho obhajcu, mohli výsluch sledovať bez toho, aby boli prítomné priamo v miestnosti. Prítom len málokedy dokáže dieťa popísať intímne detaily súvisiace so sexuálnym násilím, ktorému bolo vystavené, v prítomnosti viacerých neznámych osôb.

Ďakujem za pozornosť.